

Kouluvierailijalle

Aluksi

Tämä paketti on tarkoitettu Luonto-Liiton susiaiheisen kouluvierailun pohjamateriaaliksi. Alussa on lyhyt, Power Point -esityksen sisältöä noudatteleva ohjelmarunko, jonka varaan voit rakentaa esityksesi. Power Point –dioissa ei otsikkoa lukuun ottamatta ole tekstiä, koska esitys on tarkoitettu alakouluikäisille lapsille, joista osa ei vielä lue hyvin. Vierailutunnin tarkoituksena ei ole olla vain koulumainen oppitunti, vaikka tavoitteena on lisätä oppilaiden tietoja sudesta lajina. Tärkeintä on kuitenkin keskustella suden herättämistä tunteista ja ajatuksista ja oppia ymmärtämään suden käyttäytymistä ja lajin suojelutarve tällä hetkellä.

Dia 1: Aloitus

- Kerro kuka olet ja mistä olet
- Kerro, että olet tullut puhumaan susista
- Kerro, miksi sudet kiinnostavat sinua ja miksi haluat kertoa niistä

Kysymys lapsille:

- Oletteko kuulleet puhuttavan susista?
Keskustelua voi jatkaa hetken lasten kommenttien pohjalta. Samalla saat tuntumaa siihen, mistä tietolähteistä (koulu, vanhemmat, kaverit, lehdet, kirjat...) lapset ovat saaneet sutta koskevia tietojaan ja mitä he tietävät / tuntevat aiheesta.

Dia 2: Millainen susi on?

- Pyydä lapsia kertomaan, millainen eläin susi heidän mielestään on. Vastaukseksi on odotettavissa eniten suden ulkonäköä ja käyttäytymistä (iso, harmaa, peto...) ja ihmisten suhtautumista (vaarallinen, vaaraton) kuvaavia vastauksia.
- Onko joku yleisöstä nähnyt suden? Missä? Luonnossa vai eläintarhassa? Jos luonnossa, niin millaisessa tilanteessa? Onko kukaan nähnyt suden jälkiä tai jätöksiä? Onko joku kuullut ulvontaa?

Jos sinulla on liitutaulu käytössäsi, voit koota lasten suteen liittämiä sanoja taululle ja voitte keskustella niistä hetken.

Anna hetki tilaa lasten omille kokemuksille. Älä mitätöi mielestäsi epätosia havaintoja, koska se helposti sulkee vuorovaikutuksen tämän lapsen kanssa lopputunniksi. Jos lapsen mielestä jäljet takapihalla olivat suden, niin ei ole olennaisinta, olivatko ne oikeasti suden vai jonkun muun eläimen, vaan se, millaisia tunteita ja ajatuksia jälkiin liittyy. Oliko suden tai ”suden” jälkien näkeminen iloinen vai pelottava asia?

Voit hetken keskustella lasten kanssa heidän mielikuvistaan. Jos lapsilla on hyvin ristiriitaisia käsityksiä (esim. vaarallinen / vaaraton), näitä voi purkaa: susi on ehkä vaarallinen hirvälle, mutta ei ihmiselle. Susi voi olla iso verrattuna pieneen koiraan, mutta pieni verrattuna karhuun tai hirveen. **Ominaisuudet ovat suhteellisia.**

Jos keskustelussa tulee esille hyvin tunnepitoisia kuvauksia (söpö, ihana / paha, verenhimoinen...) näitäkin voi purkaa.

Jos luokassa on mahdollisuus DVD:n katseluun, voit tässä kohtaa näyttää ryhmälle YLE:n sarjasta Vikkelät tassut – Luontokuvia lapsille sutta käsittelevän jakson. Jakson pituus on 7 minuuttia. Sarjaa on esitetty Pikku Kakkosessa ja se soveltuu hyvin kaikenikäisille lapsille.

Dia 3: Mikä eläin on kuvassa?

Kuvassa on kaksi koira.

Älä anna lapsille heti ”oikeaa vastausta”. Pyydä heitä miettimään, miksi kuvan eläin on koira / susi, millainen se on ja mitä se tekee.

Voit lopuksi sanoa, että molemmat vastaukset ovat oikein. Kuvassa on koira, joka on suden kesy muoto eli tavallaan susi sekini.

Koirat ovat siperianhuskyja, jotka ovat koiraroduista melko lähellä sutta. Ne ovat kuitenkin monella tapaa hyvin erilaisia kuin sudet. Niiden häntä on kippurassa selän päällä ja korvat ovat teräväkärkiset. Ne ovat myös pienempiä kuin sudet.

Koiriksi eläimet paljastaa myös ympäristö: koirat ovat tarhassa ja niillä on pannat.

Tässä kohtaa saattaa olla, että ainakin pienemmät lapset haluavat kertoa kotona olevista koirista tai muista eläimistä. Anna hetki aikaa heidän kertomuksilleen ja keskustelulle.

Dia 4: Mikä eläin on kuvassa?

Kuvan eläin on karvaa vaihtava susi.

Pyydä lapsia kertomaan, mikä tekee eläimestä suden näköisen. Jos yleisö veikkaa eläintä koiraksi, pyydä kertomaan, mikä eläimestä tekee koiran näköisen. Todennäköisiä huomioita ovat ainakin seuraavat: harmahtava väri, tuuhea turkki. Suden häntä on alhaalla ja korvat ovat pyöreät. Eläin on sudelle tyypillisessä ympäristössä, eikä huomaa kuvaajaa. Kuvassa ei ole mitään ihmiseen viittaavaa.

Lasten mielestä susi voi näyttää pieneltä. Susi ei ole aina hirveän iso eläin ja kuvan yksilö on vaihtamassa karvaansa. Siksi se näyttää laihalta ja resuiselta. Se on kuitenkin terve, aikuinen susi.

Dia 5: Susi / koira / ihminen

Kuvassa on koira ja ihminen. Mitähän he ovat tekemässä? Mitä eri asioita koira ja ihminen voivat tehdä yhdessä? Missä asioissa koirasta on apua ihmiselle? Entä ihmisestä koiralle?

Tässä kohden voit ensin kysyä lapsilta, kuinka monella on kotona koira. Todennäköisesti useampia käsiä nousee. Voit jatkaa keskustelua jatkokysymyksillä, jos lapset eivät innostu oma-aloitteisesti kertomaan koiristaan:

- Mitä koira syö?
- Mitä se tekee mielellään?
- Mitä se tekee, kun se haluaa leikkiä? (koira ”niiaa”)
- Miten koira suhtautuu perheeseen ihmisiin?
- Suhtautuuko koira eri tavoin aikuisiin ja lapsiin?
- Onko koiralla jokin erityinen tehtävä (metsästys, paimentaminen, vartiointi...)?

Lapset todennäköisesti haluavat kertoa koiristaan ja muistakin lemmikeistään tässä kohtaa. Anna tilaa heidän kertomuksilleen. Vuorovaikutus on alakouluikäisten kanssa tärkeämpää kuin suuren tietomäärän läpikäyminen.

Sudella ja koiralla on enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja. Pyydä lapsia miettimään, mitä eroja on.

- Koira on kesy, susi karttaa ihmistä
- Koiran häntä voi olla pystyssä, suden häntä on vaakasuorassa tai alhaalla
- Koiria on monenkokoisia ja värisiä, suden koko ja väri vaihtelee paljon vähemmän
- Sudella on hyvin lämmin talviturkki, eikä se palele. Monet koirarodut eivät selviä Suomen luonnossa talvella ilman ihmisen antamaa ruokaa ja suojaa.
- Susi liikkuu paikasta toiseen suoraviivaisesti, koira kiertelee ja haistelee.
- Koira haukkuu, susi ulvoo. Sudella on muitakin ääniä kuin ulvonta ja sen ääniviestintä on monipuolista, mutta se ei koskaan "louskuta" kuten koira. Koirakin saattaa ulvoa, joskus hyvinkin susimaisesti.

Katsokaa kuvaa ja miettikää, mitä suden ominaisuuksia kuvan koiralla on ja mitä iloa niistä on ihmisen ja koiran yhteistyössä.

Koira ja ihminen saalistavat ruokaa yhdessä, kuten sudet. Ihminen ja koira nauttivat toistensa seurasta, kuten sudetkin. Susilaumassa on arvojärjestys. Kuten ihmisperheessäkin, aikuiset päättävät asioista, lapsilla on vähemmän taitoja ja kokemusta, siksi myös vähemmän valtaa ja vastuuta. Ihmisperheessä koiran paikka on arvoasteikossa ihmisten, myös lasten, alapuolella. Laumaeläimet tarvitsevat yhteisiä pelisääntöjä voidakseen toimia järkevästi. Myös ihminen on laumaeläin!

Dia 6: Suden ruokalista

Keskustelun voi avata kysymällä lapsilta, mistä koiranruoka on tehty. Entä mitä susi syö? Mitä lapset ovat itse syöneet tänään aamiaiseksi tai lounaaksi?

Lapset todennäköisesti keksivät esimerkkejä suden ruokavaliosta omasta tutustuta ympäristöstään: kissoja, koiria, pupuja, lampaita. Näitä ei pidä torjua. Susi syö myös kotieläimiä. Mutta mikä mahtaa olla suden pääasiallista ravintoa? Susilaumalla se on hirvi, yksinäinen nuori susi voi syödä pääasiassa myyriäkin. Muita suden tärkeitä ravintokohteita ovat valkohäntäkauris, metsäkauris, jänikset, rusakot, kesällä linnunmunat ja -poikaset sekä marjat.

Susi on petoeläin. Mitä se tarkoittaa? Mitä muita petoeläimiä lapset osaavat nimetä? Todennäköisesti lapset nimeävät nisäkäspetoja, kuten kissan, koiran, karhun ja ilveksen. Mitä tänään koulussa oli ruokana? Voit kertoa, että myös esimerkiksi ihminen ja pikkuinen päästäinen ovat petoja, samoin hyönteisiä ahmiva pääskynen.

Susi ei ole täysin pelkästään liharavintoon erikoistunut peto. Se syö myös esimerkiksi marjoja. Se on kuitenkin enemmän petoeläin kuin esimerkiksi ihminen, koska ihminen syö hyvin paljon myös kasvikunnan tuotteita. Susi voi syödä hyvinkin pitkälle mädäntynyttä lihaa, se on *haaskansyöjä*. Yhdestä hirvestä riittää susilaumalle ruokaa pitkäksi ajaksi.

Susi voi syödä kerralla paljon ja olla sen jälkeen taas useita päiviä syömättä.

Dia 7: Lauma on suden perhe

Kuvassa on susilauma.

Pyydä yleisöä aluksi kuvittelemaan itsensä susiksi. Keitä heidän perheeseensä kuuluisi? Millainen päiväjärjestys heillä olisi? Milloin he nukkuisivat, söisivät tai leikkisivät, jos he olisivat susia? Millaisena he maailman kokisivat?

Kerro nyt suden elämästä laumassa:

Susilaumaan kuuluu isä, äiti ja pentuja. Ihan niin kuin ihmisperheessäkin, laumaa johtavat isä ja äiti. Ne ovat lauman vanhimmat, voimakkaimmat ja taitavimmat sudet. Isä- ja äitisutta kutsutaan *alfapariksi*. Laumassa voi olla sekä nuoria, samana vuonna syntyneitä pentuja, että vanhempia, aikaisempina vuosina syntyneitä pentuja. Joskus laumassa voi olla myös siihen muualta tulleita jäseniä. Kovin paljon laumassa ei kuitenkaan voi olla jäseniä. Osa pennuista lähtee aikuistuttuaan omille teilleen ja perustaa oman lauman.

Vanhemmat pennut auttavat johtajaparia uusien pentujen hoitamisessa. Niitä kutsutaan lapsenvahdeiksi.

Susilauma saalistaa yhdessä. Jokaisella on jahdissa oma tärkeä tehtävänsä. Yhteistyössä sudet pystyvät kaatamaan itseään suurempia saaliseläimiä, joita susi ei yksin välttämättä pystyisi kaatamaan. Ne väsyttävät saaliin ajamalla sitä takaa ja saatuaan sen kiinni tappavat sen puremalla kurkkuun.

Susilauma saalistaa usein aamuvarkaisella. Päivän se lepäilee ja seurustelee. Saatuaan ison saaliseläimen lauma voi viettää sen läheisyydessä useita päiviä.

Pyydä lapsia taas eläytymään suden elämään. Millainen olisi oma perhe ja päiväjärjestys sutena? Miltä maailma näyttäisi, kuulostaisi ja haisisi suden silmin, korvin ja kuonoin?

Kysymys yleisölle: Mikä on suden tärkein aisti? Entä toiseksi tärkein?

Suden tärkein aisti on haju. Hajuainin tarkkuutta kuvaa se, että susi voi hirven jäljet haistettuaan hajusta päätellä, kumpaan suuntaan hirvi on kulkenut.

Suden toiseksi tärkein aisti on kuulo. Sudet viestivät keskenään ulvomalla. Ulvomalla susi ilmoittaa lauman ulkopuolisille, että tämä on sen reviiri ja pitää yhteyttä oman laumansa jäseniin.

Suden näkö on huono. Se näkee liikkuvia hahmoja ja valoa, mutta ei erota värejä yhtä hyvin kuin ihminen. Se ei näe kunnolla paikallaan olevaa kohdetta. Jos saaliseläin on liikkumatta, susi tietää hajusta, missä se suurin piirtein on, mutta ei löydä sitä.

Leikki: Pyydä kaksi lasta avustajiksi: toinen esittää sutta ja toinen jänistä. Susi ajaa jänistä takaa (kävellen!). Kun pyydät, jänis jähmettyy paikalleen ja susi ei enää huomaa, mihin jänis piiloutui, vaikka jänis on ihan sen edessä. Voit myös itse olla jäniksen tai suden roolissa.

Kysymys yleisölle: Montako sutta näet kuvassa? Mitä kuvan sudet tekevät? Kuka niistä on johtaja?

Kuvassa on neljä sutta. Kaverin suupielien nuoleminen on ystävällinen ele, jolla arvojärjestyksessä alempi susi tervehtii ylempäänsä. Kuvassa oikealla näkyvän suden ryhti viestii itsevarmuutta, se saattaa olla toinen lauman johtajista. Kuvassa on keskipäivä. Sudet ovat siihen aikaan levolla tai seurustelevat keskenään. Saalistaminen tapahtuu useimmiten aamuhämärissä.

Dia 8: Susi viestii eleillä ja asennoilla

Kysy taas yleisöltä, kuinka monella oli kotona koira. Kysy sen jälkeen, miten heidän koiransa elehtii erilaisissa tilanteissa: kun se on ystävällinen, iloinen, peloissaan, vihainen, vahtii, haluaa leikkiä, paimentaa, metsästää...

Tunnistavatko lapset kuvasta suden / koiran mielialoja?

Kuvan 1 eläin mahtaillee. Se haluaa osoittaa johtavaa asemaansa toiselle lauman jäsenelle. Se ei välttämättä ole vihainen, mutta haluaa tehdä selväksi asemansa.

Kuvan 2 eläin on heittäytynyt selälleen osoittaakseen alamaisuutta johtajalle. Se ei välttämättä ole peloissaan, mutta haluaa tehdä selväksi, ettei kiistä toisen johtajasemaa.

Kuvan 3 eläin haluaa leikkiä kaverinsa kanssa. Asennollaan se kutsuu toisen leikkiin ja viestii, ettei halua selvittää arvojärjestystä eikä tehdä muutakaan totista, vaan pitää hauskaa.

Kuvan 4 eläin on peloissaan. Se vetää häntää koipien väliin ja vetäytyy taaksepäin osoittaakseen toiselle, ettei halua millään tapaa haastaa riitaa. Jos susi joutuu esimerkiksi pannoitustilanteessa ihmisen armoille, se käyttäytyy näin.

Dia 9: Sudenpennut syntyvät keväällä

Kenellä oli kotona koiria? Ovatko ne saaneet pentuja? Mihin aikaan vuodesta pennut syntyivät? Mihin aikaan vuodesta koira voi saada pentuja?

Kotieläimet voivat lisääntyä milloin vain, mutta luonnossa eläimillä on lisääntymisaika. Suomessa eläinten poikaset syntyvät keväällä, koska keväällä ja kesällä luonnossa on eniten ruokaa tarjolla. Talven tullessa poikasten pitää jo olla tarpeeksi isoja ja vahvoja selviämään kylmän talven yli ja hankkimaan ruokaa vaikeissa oloissa. Suden pennut kasvavat nopeasti ja ovat syksyllä jo aikuisen kokoisia.

Susiemo synnyttää yleensä toukokuussa 3-6 pentua. Naaras on yleensä 2-vuotias ja urossusi 3-vuotias, kun niiden ensimmäiset pennut syntyvät. Naaras tekee pesän esimerkiksi kivenkoloon, juurakkoon tai tiheikköön. Jos emo häiritään, se siirtää pennut toiseen pesään.

Pennut ovat ensin hyvin avuttomia, niiden silmät ovat kiinni ja ne eivät osaa kävellä. Emo imettää niitä ja myöhemmin totuttaa niitä liharavintoon oksentamalla niille osan saaliistaan. Kun pennut ovat isompia, ne syövät myös isän ja lauman muiden jäsenten tuomaa ruokaa.

Sudenpennuista hyvin moni kuolee jo pienenä. Se on normaalia monilla lajeilla.

Dia 10: Susi on mennyt tästä

Mitä eläinten jälkiä tunnistat?

Anna lapsille tilaisuus kertoa heille tutuista jäljistä ja omista havainnoistaan.

Jos joku kertoo nähneensä suden jälkiä, kysy, miten hän tunnisti ne suden jäljiksi.

Suden jälki on iso. Se on yhtä iso kuin tosi isolla koiralla. Suden käpälät ovat sen kokoon nähden isot ja se levittää varpaitaan enemmän kuin koira.

Susi liikkuu suoraviivaisesti pitkiä matkoja. Jos näet pellolla jäljet, jotka kiertelevät ympäriinsä, ne on jättänyt koira tai kettu.

Suden askelen väli on pitkä. Ison koiran tassunjälki voi olla yhtä iso kuin suden jälki, mutta askeleet eivät ole yhtä pitkiä.

Dia 11: Ihminen ja susi

Kysy lapsilta, ovatko nämä kuulleet aikuisten puhuvan lähiseudun susista. Miten ihmiset suhtautuvat susiin? Ovatko ihmiset kiinnostuneita niistä? Pelkääkö joku susia? Pitääkö joku susien olemassaoloa ikävänä asiana? Miksi?

Susi elää enimmäkseen rauhassa metsässä ja saalistaa siellä hirviä ja kauriita ruoakseen. Hyvin harva ihminen on päässyt näkemään sutta.

Joskus susista voi kuitenkin olla ihmiselle harmia. Pyydä yleisöä miettimään, mikä voisi olla sellainen tilanne.

Kysymys yleisölle: Kuinka monella on kotona kotieläimiä? Mitä eläimiä lasten kodeissa on? Mikäli joukossa on laiduneläinten (naudat, lampaat, vuohet, hevoset) kasvattajien lapsia, kysy, ovatko vanhemmat olleet huolissaan susien takia? Onko lasten kotona metsästyskoiria? Ovatko vanhemmat olleet huolissaan niistä?

Sudet voivat joskus käydä kotieläinten kimppuun, koska ne eivät ymmärrä, että kotieläimet ovat ihmisten omaisuutta. Susi ajattelee saavansa helppoa ruokaa, eikä tee kotieläimille pahaa ilkeyttään tai siksi, että olisi häiriintynyt. Se vain näkee houkuttelevan saaliin. Ihmisille voi joskus aiheutua paljon harmia ja pahaa mieltä tämän takia.

Kotieläimiä voidaan suojata susilta eri tavoin. Tietääkö yleisö hyviä tapoja?

1. Petoaita. Kuvassa on lammaslaitumelle pystytetty petoaita, joka suojaa lampaita koirilta, susilta ja muilta petoeläimiltä. Petoaidassa on useita sähkölankoja päällekkäin ja siinä käytetään voimakasta sähköpaimenta. Aitaan koskeminen ei vahingoita eläimiä mitenkään, mutta nipistää niin kovin, että petoeläimet eivät uskalla toista kertaa yrittää aidasta yli tai ali. Petoaidan voi saada valtiolta ilmaiseksi, jos alueella on susia. Aidan pystyttämiseen voi saada talkoapua esimerkiksi luonnonsuojeluyhdistykseltä.
2. Laumanvartijakoira. Jotkut koirarodut on jalostettu suojelemaan karjaa luonnon petoeläimiltä. Tällaisia koiria ovat esimerkiksi kaukasianpaimenkoira ja maremmanpaimenkoira. Laumanvartijakoirat ovat isoja ja rohkeita. Ne pelottavat sudet pois kumealla haukullaan. Itse ne suhtautuvat karjaeläimiin ystävällisesti. Laumanvartijakoira pitää kouluttaa hyvin ja sen pitää saada tottua sekä ihmisiin että kotieläimiin jo pienenä pentuna. Laumanvartijakoiran hankintaan ja hoitoon voi saada valtiolta verovähennyksen. Jos joku lapsista on nähnyt elokuvan Myrsky, niin voit kertoa, että siinä esiintynyt koira oli laumanvartijana käytetty kaukasianpaimenkoira. Elokuva kertoo myös, miten voi käydä, jos tällaisen koiran jättää kouluttamatta, eikä sillä ole mahdollisuutta tehdä sitä työtä, mihin se on tarkoitettu. Onneksi Myrskyn kävi hyvin ja se pääsi elokuvan lopussa lammastilalle vartioimaan karjaa.

Petoaitojen ja laumanvartijakoirien lisäksi susien karkottamiseen laitumilta voidaan käyttää hajustettuja lippusiimoja ja silmiä muistuttavia valopelotteita. Susi elää hajujen maailmassa, joten hajukarkotteet

tehoavat paremmin kuin vaikkapa äänet. Esimerkiksi radion ääneen luonnoneläimet voivat tottua. Susi pelkää ihmistä, mutta ei välttämättä osaa pelätä yhtä paljon autoja, traktoreita tai muita ihmisen koneita.

Susi voi joskus tappaa koiria. Tämä johtuu siitä, että susi pitää koiraan toisena sutena ja sudet eivät siedä vierasta sutta reviirillään. Koira on sutta pienempi ja heikompi, joten se ei pärjää sudelle. Jos se on vieläpä kiinni liekanarussa, se ei pääse myöskään pakoon. Susi ei tapa koiria pahuuttaan, vaan se ainoastaan toimii vaistojojensa mukaan puolustaessaan reviiriään. Koiria voidaan suojella susien hyökkäyksiltä eri tavoin:

1. Jos koira on pihassa, se on helppo suojata rakentamalla sille kunnollinen tarha ja ulkoiluttamalla se kytkettynä, kuten metsästyslakikin määrää. Koirakin viihtyy paremmin kunnon tarhassa kuin liekanarussa. Susi ei uskalla käydä talutusremmissä omistajansa kanssa ulkoilevan koiran kimppuun, koska se pysyy kaukana ihmisestä. Koiraa ei lain mukaan saa pitää vapaana muutoin kuin metsästystilanteessa.
2. Metsästyksen aikana koiran suojaaminen ei ole yhtä helppoa. Koira voi kohdata suden etsiessään, ajaessaan tai haukuessaan riistaa kaukana ihmisistä. Metsästyskoirien suojaksi on kehitetty erilaisia liivejä ja pantoja, joista susi saa sähköiskun tai pahanhajuisen suihkeen kuonolleen. Näitä ei vielä ole kovin paljoa käytössä. Joitain susia on merkitty radiolähetinpannalla. Pannasta ei ole sudelle haittaa. Se kertoo eläintutkijoille, missä susilauma liikkuu milloinkin. Tietoa voidaan hyödyntää myös siten, että metsästäjät saavat lauman liikkeistä tiedon. Koirien kanssa ei kannata metsästää juuri siellä, jossa sudet kulloinkin ovat.

Dia 12: Susi on uhanalainen

Kysymyksiä yleisölle:

- Mitä tarkoittaa uhanalainen laji?
- Mitä uhanalaisia lajeja tiedätte?
- Miksi ne ovat uhanalaisia?
- Miksi susi on uhanalainen?

Susi on uhanalainen laji. Uhanalaisuus tarkoittaa, että laji on vaarassa hävitä luonnosta. Susi on Suomessa uhanalainen, koska niitä on hyvin vähän ja jotkut tappavat niitä luvatta. Jos lapset eivät tiedä muita uhanalaisia lajeja, voit kertoa tuttuja esimerkkejä: saimaannorppa, liito-orava, ahma...

Huom.! Vierailijan ei ole syytä esittää yleisölle tarkkoja kannanarvioita, koska susikanta arvioidaan joka vuosi uudestaan. Julkisuudessa on myös esiintynyt journalistisena tehokeinona tapaa esittää kannanarvioita "RKT:n arviona", "Metsästäjäliiton arviona", "Luonto-Liiton arviona" tms. **Luonto-Liitto ei ole susikantaa arvioiva taho ja tämä on syytä pitää mielessä!**

Lapset eivät tarvitse lukuja, eivätkä ymmärrä suuruusluokkia kovin hyvin. Jos susien määrästä esitetään kysymyksiä, kerro vaikka, että susien määrä on "ilmeisesti alle 200" tms. yleisluonteista. Määrää voi havainnollistaa esimerkiksi kertomalla, että susia on vähemmän kuin merikotkia tai saimaannorppia tai paljon vähemmän kuin liito-oravia. Niitä on myös paljon vähemmän kuin muita harvinaisia suurpetoja, ilveksiä ja karhuja. Lasten on helpointa ymmärtää oman lähiseudun eläinten määriä. Ota selvää, kuinka paljon susia koulun lähiseudulla elää ja mitä muita eläinlajeja koulun lähiympäristössä tavataan. Suden harvinaisuutta voi suhteuttaa vaikka kettukantaan. Apuna voi käyttää liitutaulua: jos Suomessa on noin 70 000 kettua ja noin 150 sutta, montako pistettä taululle pitää piirtää kuvaamaan kettuja, jos kuvaat susikantaa yhdellä pisteellä? (Tarvitaan 466 pistettä!) Tällä tavoin erot eläinten runsaudessa on helpompi

hahmottaa. Tuskin jaksat piirtää tarpeeksi. Tämän jälkeen voit kysyä, kuka on viimeksi nähnyt luonnossa elävän ketun. Tämäkin havainnollistaa todennäköisyyttä törmätä metsässä suteen.

Älä anna tarkkoja lukuja myöskään koulun lähiseudun susimääristä, koska susien määrä laumareviirillä vaihtelee vuosittain ja vuodenajoin. Voit vaikka kertoa, että tällä seudulla elää ”pieni susilauma” tai ”ehkä susipariskunta”. Muista, että lasten kotoa löytyy aina joku, joka tietää tai ”tietää” paremmin, montako sutta seudulla on. ;)

Loppukeskustelu

Kysy lopuksi, onko lapsilla kysymyksiä aiheesta ja millainen mielikuva heillä on sudesta nyt tunnin jälkeen.

Vierailulla voinee jakaa myös Luonto-Liiton lastenmateriaaleja, esim. Sieppo-lehteä tai kevätseurantalomaketta.

Muista kiittää kohteliaasti yleisöä ja opettajia vierailusi lopuksi!